

MICHAŁ P. ZIEMIAK

<https://doi.org/10.33995/wu2022.3.3>

Stan ubezpieczeń obowiązkowych w Polsce w latach 2016–2021

W polskiej nauce prawa ubezpieczeniowego co najmniej kilkakrotnie podejmowano już próby ustalenia aktualnej liczby ubezpieczeń obowiązkowych, a także nakreślenia podstawowych problemów odnoszących się do rodzimej legislacji we wskazanym zakresie. Materia normatywna ubezpieczeń obowiązkowych jest jednak wyjątkowo „plastyczna” i podatna na zmiany. Inaczej mówiąc, badania dotyczące problematyki ubezpieczeń obowiązkowych wymagają okresowych aktualizacji, zarówno pod względem ilościowym, jak i jakościowym. Stąd celem niniejszego artykułu jest przedstawienie stanu ubezpieczeń obowiązkowych w Polsce za lata 2016–2021. W artykule prezentowane są wyniki analiz dotyczące nie tylko rodzimego prawa, ale także ustawodawstw innych państw członkowskich UE, w szczególności w kontekście komunikatu Komisji Europejskiej dotyczącego ubezpieczeń obowiązkowych w państwach członkowskich UE z dnia 18 października 2019 roku.

Słowa kluczowe: ubezpieczenia obowiązkowe, ustawa o ubezpieczeniach obowiązkowych.

Wstęp

W rodzimej nauce prawa ubezpieczeniowego zagadnieniu ubezpieczeń obowiązkowych poświęcono już wiele uwagi oraz wartościowych publikacji¹. Niemniej wskazana problematyka wciąż

1. Zob. zwłaszcza: *System prawny ubezpieczeń obowiązkowych, przesłanki i kierunki reform*, [red.] E. Kowalewski, W.W. Mogiński, TNOiK, Toruń 2014 [z w ramach tego opracowania zob. zwłaszcza W.W. Mogiński, *Pojęcie ubezpieczenia obowiązkowego w kontekście form przymusu ubezpieczenia* oraz E. Kowalewski, W.W. Mogiński, *Założenia i warianty reformy prawa ubezpieczeń obowiązkowych*]; E. Kowalewski, *Dylematy prawne ubezpieczeń obowiązkowych a kodeks ubezpieczeń*, „*Studia Iuridica Toruniensia*” 2010, tom 7; M. Orlicki, *Ubezpieczenia obowiązkowe*, Wolters Kluwer, Warszawa 2011; B. Wojno, *Koncepcja ubezpieczenia obowiązkowego w prawie polskim*, „*Wiadomości Ubezpieczeniowe*” 2005, nr 9–10; W.W. Mogiński, *Przymus ubezpieczenia na tle projektu ustawy o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej*, „*Wiadomości Ubezpieczeniowe*” 2015 nr 1; W.W. Mogiński, *Zagadnienia legislacyjne ubezpieczeń obowiązkowych w kodeksie ubezpieczeń*,

pozostaje aktualna, a często stanowi źródło rozbieżnych ocen czy interpretacji. Co więcej, w latach 2013–2015, z inicjatywy Polskiej Izby Ubezpieczeń oraz Katedry Prawa Ubezpieczeniowego UMK w Toruniu², podjęto próby ustalenia aktualnej liczby ubezpieczeń obowiązkowych, a także nakreślenia podstawowych problemów odnoszących się do rodzimej legislacji we wskazanym zakresie³. Od tego czasu polskie prawo wzbogaciło się jednak, przynajmniej w teorii, o kolejne ubezpieczenia traktowane przez ustawodawcę jako obowiązkowe. Stąd zasadne wydają się dalsze analizy, szczególnie w kontekście wyjątkowo dynamicznych przedsięwzięć legislacyjnych oraz przepastnego materiału normatywnego będącego przedmiotem badań.

Celem niniejszego artykułu jest więc postawienie *sui generis* „diagnozy” stanu ubezpieczeń obowiązkowych w Polsce za lata 2016–2021. Służyć ma temu zaś zestawienie aktualnego stanu prawnego z problemami zauważanymi w latach 2013–2015, a także komunikatu Komisji Europejskiej dotyczącego ubezpieczeń obowiązkowych w państwach członkowskich UE z dnia 18 października 2019 roku.

1. Problemy dotyczące ubezpieczeń obowiązkowych w Polsce zdiagnozowane w latach 2013–2015

Dla porządku dalszych wypowiedzi przypomnieć należy, że zgodnie z art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2003 roku o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych⁴ ubezpieczeniem obowiązkowym jest ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej podmiotu lub ubezpieczenie mienia, jeżeli ustawa lub ratyfikowana przez Rzeczpospolitą Polską umowa międzynarodowa nakłada obowiązek zawarcia umowy ubezpieczenia. Z kolei art. 4 stanowi, że ubezpieczeniami obowiązkowymi są: 1) ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych za szkody powstałe w związku z ruchem tych pojazdów; 2) ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej rolników z tytułu posiadania gospodarstwa rolnego; 3) ubezpieczenie budynków wchodzących w skład gospodarstwa rolnego od ognia i innych zdarzeń losowych; 4) ubezpieczenia wynikające z przepisów odrębnych ustaw lub umów międzynarodowych ratyfikowanych przez Rzeczpospolitą Polską, nakładających na określone podmioty obowiązek zawarcia umowy ubezpieczenia. Dyspozycja art. 3 ust. 1 eliminuje z kręgu ubezpieczeń obowiązkowych wszystkie ubezpieczenia niemajątkowe (w szczególności ubezpieczenia NNW), choćby prawo przewidywało obowiązek zawierania takich ubezpieczeń⁵.

[w:] *O potrzebie polskiego kodeksu ubezpieczeń*, [red.] E. Kowalewski, TNOiK, Toruń 2009, W.W. Mogiński, *Ubezpieczenia obowiązkowe w polskim systemie prawnym*, „Prawo Asekuracyjne” 1997, nr 1.

2. Obecnie Katedry Prawa Ubezpieczeniowego i Medycznego UMK.
3. *Zob. Stan prawny ubezpieczeń obowiązkowych w Polsce: wykaz z komentarzem*, [red.] E. Kowalewski, [oprac.] M.P. Ziemiak, [współprac.] W.W. Mogiński, Warszawa 2013 (zwany też „raportem z 2013 r.”) oraz *Stan prawny ubezpieczeń obowiązkowych w Polsce: wykaz z komentarzem*, [red.] E. Kowalewski, [oprac.] M.P. Ziemiak, [współprac.] W.W. Mogiński, „Wiadomości Ubezpieczeniowe” 2015, nr 1 (suplement), zwany też „raportem z 2015 r.”
4. Tekst jedn. Dz. U. 2021, poz. 854 (dalej: u.u.o. lub ustawa o ubezpieczeniach obowiązkowych).
5. *Zob. Stan prawny ubezpieczeń obowiązkowych w Polsce: wykaz z komentarzem*, [red.] E. Kowalewski, [oprac.] M.P. Ziemiak, [współprac.] W.W. Mogiński, „Wiadomości Ubezpieczeniowe” 2015, nr 1 (suplement), s. 6.

Jakkolwiek może to wydawać się absurdalne, to w trakcie badań prowadzonych w latach 2013–2015 problematyczne okazało się już samo ustalenie liczby ubezpieczeń obowiązkowych. Wynikało to przede wszystkim z faktu, iż w prawie polskim doszukać się możemy zarówno ubezpieczeń obowiązkowych, które spełniają wymogi u.u.o. (ubezpieczenia obowiązkowe *sensu stricto*), jak i ubezpieczeń, które wymogów takich nie spełniają, ale w stosunku do których przewidziano obowiązek prawny albo wymuszoną (w sposób mniej lub bardziej pośredni) powinność posiadania ochrony ubezpieczeniowej⁶. W ostatnim przypadku mówimy więc nie tyle o ubezpieczeniach obowiązkowych, co „niedobrowolnych” lub „przymusowych”. Mamy więc do czynienia z materią wewnątrznie zróżnicowaną. Z tych względów zaproponowano, aby pod pojęciem ubezpieczeń obowiązkowych rozumieć ubezpieczenia obowiązkowe *sensu stricto* oraz pozostałe ubezpieczenia przymusowe⁷. Kryterium rozróżniającym jest więc spełnienie przesłanek wynikających zwłaszcza z art. 3 i 4 u.u.o. oraz możliwość stosowania przepisów tej ustawy względem danego ubezpieczenia⁸. Przy tak ustalonym znaczeniu pojęcia ubezpieczenia obowiązkowego w raporcie z 2013 roku ustalono liczbę ubezpieczeń obowiązkowych na **164**, zaś w raporcie z 2015 roku na **215** (w tym **51** ubezpieczeń obowiązkowych *sensu stricto*). Oznacza to, że polskie ustawodawstwo charakteryzuje wyjątkowo wysoka liczba omawianych ubezpieczeń. Co się zaś tyczy dalszych wniosków płynących z raportów z 2013 oraz 2015 roku, to prezentowały się one następująco:

- możliwe było wskazanie co najmniej kilkudziesięciu przypadków wprowadzania ubezpieczeń z elementem przymusu (zawarcia umowy lub objęcia umową ubezpieczenia) w drodze rozporządzeń wykonawczych do ustaw (np. względem statków powietrznych⁹), co jest nie tylko sprzeczne z dyspozycją art. 3 oraz 4 u.u.o., ale wywołuje wątpliwości odnośnie do konstytucyjności takich rozwiązań¹⁰;
- możliwe było wskazanie przypadków osobowych ubezpieczeń przymusowych¹¹;
- w wielu przypadkach ubezpieczenia określane mianem obowiązkowych uregulowane zostały w sposób nieprecyzyjny, tj. bez wskazania rodzaju ubezpieczenia, bez wskazania zakresu czy warunków ubezpieczenia (m.in. sumy gwarancyjnej czy sumy ubezpieczenia, wyłączeń

6. Zob. W.W. Mogiński, *Ubezpieczenia obowiązkowe*..., s. 15.

7. Zob. *Stan prawny ubezpieczeń obowiązkowych w Polsce: wykaz z komentarzem*, [red.] E. Kowalewski, [oprac.] M.P. Ziemiak, [współprac.] W.W. Mogiński, „Wiadomości Ubezpieczeniowe” 2015, nr 1 (suplement), s. 6 i nast. Zob. jednak M. Orlicki, *Ubezpieczenia*..., s. 164 oraz 187–193, gdzie autor nie zalicza wskazanych przez siebie ubezpieczeń przymusowych do katalogu ubezpieczeń obowiązkowych (obejmującego 30 takich ubezpieczeń).

8. Możliwość zastosowania regulacji u.u.o. oznaczać będzie możliwość kwalifikacji takiego ubezpieczenia jako obowiązkowego *sensu stricto*, jej brak zaś – jako przymusowego.

9. Zob. rozporządzenie Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej z dnia 26 marca 2013 r. w sprawie wyłączenia zastosowania niektórych przepisów ustawy – Prawo lotnicze do niektórych rodzajów statków powietrznych oraz określenia warunków i wymagań dotyczących używania tych statków (tekst jedn. Dz. U. 2019, poz. 1497).

10. Zob. M.P. Ziemiak, *Stan ubezpieczeń obowiązkowych i innych ubezpieczeń przymusowych w ustawodawstwie polskim*, [w:] *System prawny ubezpieczeń obowiązkowych, przesłanki i kierunki reform*, [red.] E. Kowalewski, W.W. Mogiński, TNOiK, Toruń 2014, s. 67 i nast.

11. Zob. np. art. 38 ustawy z dnia 25 stycznia 2010 r. o sporcie (tekst jedn. Dz. U. 2020, poz. 1133), zgodnie z którym zawodnik sportowy uczestniczący we współzawodnictwie sportowym organizowanym przez polski związek sportowy, a także zawodnik kadry narodowej „podlegają obowiązkowemu ubezpieczeniu od następstw nieszczęśliwych wypadków w uprawianym sporcie”.

odpowiedzialności itp.) czy bez wyraźnego wskazania podmiotu, na który nakłada się obowiązek ubezpieczenia¹²;

- materia normatywna dotycząca ubezpieczeń obowiązkowych była wyjątkowo podatna na częste nowelizacje.

Niestety, raporty z 2013 oraz 2015 roku pokazały, że polskie ustawodawstwo dotyczące ubezpieczeń obowiązkowych dalekie jest od doskonałości. Szczególnie niezrozumiałe było postępowanie się szeroko pojętym przymusem ubezpieczenia, znacząco odbiegającym od przepisów ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, która przecież nie powinna być przez ustawodawcę w tak rażący sposób „ignorowana”.

2. Komunikat Komisji Europejskiej¹³

Zgodnie z art. 179 ust. 4 dyrektywy *Solvency II*¹⁴, każde państwo członkowskie informuje Komisję Europejską (KE) o ryzykach, które zgodnie z jego prawem objęte są ubezpieczeniem obowiązkowym, wskazując:

- szczegółowe przepisy dotyczące tego ubezpieczenia;
- szczegółowe dane, które muszą znaleźć się w zaświadczeniu, jakie zakład ubezpieczeń innych niż na życie musi wystawić ubezpieczonemu w przypadku, gdy państwo wymaga dowodu spełnienia obowiązku zawarcia ubezpieczenia obowiązkowego.

Z kolei Komisja publikuje w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej listę szczegółowych danych, o których mowa powyżej.

Komunikat dotyczący ubezpieczeń obowiązkowych w państwach członkowskich UE został opublikowany przez Komisję w dniu 18 października 2019 roku¹⁵. **Komunikat ten stanowi obecnie najaktualniejsze i oficjalne źródło wiedzy na temat liczby oraz rodzajów ubezpieczeń obowiązkowych w państwach członkowskich UE.** Niestety, nie jest ono kompletne, gdyż część państw (tj. Czechy oraz Hiszpania¹⁶), nie podała KE wymaganych informacji. Co więcej, wątpliwości może budzić kompletność komunikatu. W wielu bowiem przypadkach nie wskazane zostały ubezpieczenia, które winny mieć status obowiązkowych we wszystkich krajach należących do UE (np. obowiązkowe ubezpieczenie posiadaczy pojazdów mechanicznych). W przypadku niektórych państw podane przykłady ubezpieczeń wydają się wątpliwe – np. w przypadku Estonii wskazano m.in. art. 434 prawa zobowiązań, który określa... treść polisy ubezpieczeniowej. Wątpliwości powstają

12. Zob. M.P. Ziemiak, *Stan ubezpieczeń obowiązkowych...*, s. 77 i nast.

13. Polskie tłumaczenia ubezpieczeń obowiązkowych w poszczególnych państwach członkowskich UE przytoczone poniżej zaczerpnięto bezpośrednio z Komunikatu.

14. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/138/WE z dnia 25 listopada 2009 r. w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (*Wypłatność II*), Dziennik Urzędowy UE z dnia 17 grudnia 2009 r., L 335, s. 1–155.

15. Dziennik Urzędowy UE z dnia 18 października 2019 r., C 355, s. 1–180.

16. Tymczasem w Hiszpani funkcjonuje rejestr ubezpieczeń obowiązkowych: <https://www.consorseguros.es/web/registro-seguros-obligatorios> [dostęp: 11.03.2022], prowadzony przez Consorcio de Compensación de Seguros (CCS). Jest to posiadający osobowość prawną podmiot działający przy Ministerstwie Gospodarki i Transformacji Cyfrowej za pośrednictwem Generalnej Dyrekcji Ubezpieczeń i Funduszy Emerytalnych. Pełni on wiele funkcji w zakresie ubezpieczeń, m.in. związanych z obowiązkowymi ubezpieczeniami komunikacyjnymi.

też w kontekście podanej liczby ubezpieczeń. Przykładowo: w przypadku Portugalii komunikat wskazuje tylko dwa ubezpieczenia, podczas gdy na stronie internetowej portugalskiego Urzędu Nadzoru Ubezpieczeń i Funduszy Emerytalnych (*Autoridade de Supervisão de Seguros e Fundos de Pensões – ASF*) odnajdujemy listę aż... 123 obowiązkowych ubezpieczeń OC¹⁷. W przypadku Polski brakuje – zdaniem autora niniejszego opracowania – co najmniej 13 ubezpieczeń, które uznać należy za obowiązkowe *sensu stricto*. Co więcej, część wskazanych przez Polskę ubezpieczeń nie stanowi przykładów ubezpieczeń obowiązkowych *sensu stricto* lecz ubezpieczeń przymusowych¹⁸. Niemniej komunikat KE został sformułowany na podstawie oficjalnych informacji przekazanych przez rządy, co czyni go wiarygodnym, acz niedoskonałym materiałem badawczym. Tym samym, w kontekście dalszych rozważań, niezbędna wydaje się jego analiza.

Co się tyczy liczby wskazanych ubezpieczeń, to w poszczególnych krajach kształtuje się ona na następującym poziomie:

Lp.	Państwo Członkowskie UE	Liczba ubezpieczeń obowiązkowych
1.	Belgia	20
2.	Bułgaria	7
3.	Czechy	brak danych w komunikacie
4.	Dania	5
5.	Niemcy	44
6.	Estonia	2
7.	Irlandia	4
8.	Grecja	4
9.	Hiszpania	brak danych w komunikacie
10.	Francja	12
11.	Chorwacja	50
12.	Włochy	4
13.	Cypr	9
14.	Łotwa	2
15.	Litwa	19
16.	Luksemburg	4
17.	Węgry	7
18.	Malta	6
19.	Niderlandy	3
20.	Austria (na szczeblu federalnym)	51
21.	Austria (na szczeblu danego kraju związkowego – <i>Bundesländer</i>)	Vorarlberg: 11 Salzburg: 5 Dolna Austria (<i>Niederösterreich</i>): 5 Karyntia (<i>Kärnten</i>): 3 Wiedeń (<i>Wien</i>): 2 Górna Austria (<i>Oberösterreich</i>): 5 Styria (<i>Steiermark</i>): 4 Tyrol (<i>Tirol</i>): 2 Burgenland: 2

17. Zob. <https://www.asf.com.pt/NR/exeres/9C8EB8B6-8D00-46A3-A65A-026CCBE00E42.htm> [dostęp: 11.03.2022].

18. Zob. np. pozycję 52. komunikatu dotyczącego Polski, gdzie wskazano ubezpieczenie dla członków ochotniczej straży pożarnej i młodzieżowej drużyny pożarniczej.

22.	Polska	55
23.	Portugalia	2
24.	Rumunia	2
25.	Słowenia	37
26.	Słowacja	11
27.	Finlandia	4
28.	Szwecja	3

Źródło: opracowanie własne na podstawie komunikatu KE.

Jakie wnioski płyną z komunikatu? Po pierwsze, zdecydowana większość ubezpieczeń obowiązkowych w państwach członkowskich UE to ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej (OC). Poza ubezpieczeniami OC jako obowiązkowe wskazywano także ubezpieczenia: od następstw różnego rodzaju wypadków (np. bułgarskie ubezpieczenie pasażerów podróżujących pojazdami transportu publicznego czy chorwackie ubezpieczenie od wypadków przy pracy dla więźniów) oraz mienia (np. chorwackie ubezpieczenia archiwów czy zbiorów muzealnych). Po drugie, ubezpieczenia uznane przez dane państwa członkowskie za obowiązkowe i w rezultacie ujęte w Komunikacie są ustanawiane w aktach prawnych o zróżnicowanej wadze. Są to przede wszystkim ustawy, ale także: rozporządzenia¹⁹, dekrety (np. Belgia czy Grecja) czy rozporządzenia wykonawcze²⁰ (w tym także załączniki do rozporządzeń²¹). Zdarzają się także przypadki kwalifikowania konkretnych ubezpieczeń jako obowiązkowych w sytuacji, gdy ich źródłem są decyzje czy uchwały rządowe lub ministerialne²². Po trzecie, zaskakująca jest rozbieżność w podawanych liczbach ubezpieczeń obowiązkowych. Przykładowo, Łotwa oraz Estonia zadeklarowały wyłącznie po dwa ubezpieczenia obowiązkowe, sąsiadująca z Łotwą Litwa już 19, Słowenia 37 zaś Niemcy 44. Aż w 16 z 28 państw członkowskich UE, liczba zadeklarowanych ubezpieczeń obowiązkowych nie przekroczyła 10. Po czwarte, Polska – obok Chorwacji, Austrii, Niemiec oraz Słowenii – zadeklarowała jedną z najwyższych liczb ubezpieczeń obowiązkowych. Po piąte, wskazać należy na pewne ciekawe oraz specyficzne przypadki ubezpieczeń obowiązkowych w UE. W przypadku Niemiec obowiązkowe ubezpieczenie OC inżynierów zajmujących się badaniami w zakresie inżynierii budowlanej stanowi część dawnego ustawodawstwa Niemieckiej Republiki Demokratycznej (NRD). Tym samym

19. Zob. np. rozporządzenie Wielkiego Księcia Luksemburga z dnia 8 października 2014 r. w sprawie zezwoleń na działalność pośredników ubezpieczeniowych i reasekuracyjnych w sektorze ubezpieczeń oraz warunków ich działalności.

20. Zob. np. obowiązkowe ubezpieczenie od wypadków dla pasażerów podróżujących pojazdami transportu publicznego wprowadzone art. 35 rozporządzenia nr 49 z dnia 16 października 2014 r. w sprawie obowiązkowego ubezpieczenia zgodnie z art. 461 ust. 2 bułgarskiego kodeksu ubezpieczeń oraz w sprawie procedury rozstrzygnięcia sporów dotyczących odszkodowania za szkody na pojazdach silnikowych.

21. Zob. np. załącznik 7 nr 1 do sekcji 9 pkt 2 nr 2 niemieckiego rozporządzenia w sprawie wynajmu łodzi do uprawiania sportów wodnych: wymogi dla pojazdów, które można obsługiwać po uzyskaniu uprawnień czarterowych (dotyczy ubezpieczenia użytkowników łodzi sportowych), czy chorwackie ubezpieczenie OC jednostki ds. badań wymogów sprawności dla nowych kotłów wody gorącej opalanych paliwem płynnym lub gazowym wynikające z załącznika V pkt 6 rozporządzenia w sprawie wymogów sprawności dla nowych kotłów wody gorącej opalanych paliwem płynnym lub gazowym.

22. Zob. np. decyzję rządu flamandzkiego z dnia 25 kwietnia 2014 r. dotyczącą organizacji administracyjnej pól w Regionie Flamandzkim czy uchwałę rządu Walonii z dnia 3 czerwca 2009 r. w sprawie wykonania dekretu z dnia 18 października 2007 r. w sprawie usług taksówkowych i usług wynajmu samochodów z kierowcą.

obowiązuje ono wyłącznie w tych krajach związkowych, które przystąpiły do Republiki Federalnej Niemiec zgodnie z Traktatem Zjednoczeniowym z 1990 roku. W Austrii ubezpieczenia obowiązkowe występują na poziomie ustawodawstwa federalnego, ale także na poziomie ustawodawstw poszczególnych krajów związkowych. Pozwala to na wprowadzanie właśnie przez konkretne kraje związkowe „regionalnych” ubezpieczeń obowiązkowych. I tak chociażby w Voralbergu, a więc kraju górskim, ubezpieczeniami obowiązkowymi objęta jest m.in. odpowiedzialność cywilna przewodników górskich, instruktorów kanioningu, instruktorów wspinaczki, instruktorów narciarstwa, kandydatów na takich przewodników oraz instruktorów szkół alpinizmu. Z kolei w Dolnej Austrii, w związku z prowadzoną tam hodowlą zwierząt oraz uprawami, obowiązek ubezpieczenia nałożono na właścicieli pszczół wędrujących. Wreszcie, jako przykłady ubezpieczeń obowiązkowych niesfunkcjonujących w Polsce wskazać można: ubezpieczenie obiektów użyteczności publicznej (Belgia); ubezpieczenie OC strzelnic, ubezpieczenie OC zakładów inżynierii genetycznej i uwalniania genetycznie zmodyfikowanych organizmów do środowiska, ubezpieczenie OC działalności w zakresie kontroli systemów gazowych w pojazdach i ich instalacji przez państwowe warsztaty, ubezpieczenie OC pracowników sektora rozrywki²³ (Niemcy), ubezpieczenie OC inżynierów leśnictwa i technologii drewna, ubezpieczenie OC stałych biegłych sądowych przesłuchiwanym w charakterze świadka, ubezpieczenie OC lekarzy weterynarii, ubezpieczenie dóbr kultury, muzeów oraz archiwów (Chorwacja) czy ubezpieczenie OC pracodawcy (Cypr).

3. Opracowanie *Compulsory Liability Insurance from a European Perspective*

W 2016 roku ukazało się – w ramach serii *Tort and Insurance Law* – opracowanie *Compulsory Liability Insurance from a European Perspective*²⁴. Zawiera ono raporty z Austrii, Belgii, Czech, Niemiec, Finlandii, Węgier, Włoch, Szwajcarii i Wielkiej Brytanii dotyczące obowiązkowych ubezpieczeń OC zidentyfikowanych w tych krajach. Co ciekawe, w wielu przypadkach treść raportów różni się od omówionego komunikatu KE, przede wszystkim pod względem liczby oraz rodzajów wskazanych obowiązkowych ubezpieczeń OC, co obrazuje poniższa tabela.

Lp.	Państwo członkowskie UE	Liczba wskazanych w raporcie ubezpieczeń oraz przykładowe ubezpieczenia
1.	Austria	<ul style="list-style-type: none"> • 56 na poziomie federalnym, w tym ubezpieczenia: OC przedsiębiorstw kolei linowych, OC terapeutów muzycznych, OC biegłych i tłumaczy • 37 na poziomie krajów związkowych, w tym ubezpieczenia: OC pszczelarzy, OC rybaków, OC fiaków
2.	Belgia	<ul style="list-style-type: none"> • 77 na poziomie federalnym, w tym ubezpieczenia: OC podmiotów praktykujących medycynę niekonwencjonalną, OC podmiotów prowadzących zoo, OC organizatorów zawodów kolarskich • 72 na poziomie regionów autonomicznych, w tym ubezpieczenia: OC burmistrzów i / lub radnych, OC podmiotów prowadzących kempingi, OC podmiotów prowadzących prace wyburzeniowe

23. Chodzi tu o pracowników uczestniczących w wykonywaniu następujących czynności: jazda pokazowa pojazdami silnikowymi, motodrom „ściana śmierci”, strzelnice, cyrki, występy z niebezpiecznymi zwierzętami, jazda konna.

24. Zob. *Compulsory Liability Insurance from a European Perspective, Tort and Insurance Law*, vol. 35, [ed.] A. Fenyves, Ch. Kissling, S. Perner, D. Rubin, De Gruyter, Berlin–Boston 2016.

3.	Finlandia	<ul style="list-style-type: none"> • 36, w tym ubezpieczenia: OC producentów i importerów fajerwerków, OC związków sportowych (odpowiedzialność wobec zawodników)
4.	Niemcy	<ul style="list-style-type: none"> • 45 na poziomie federalnym, w tym ubezpieczenia: OC podmiotów prowadzących wysypiska, OC prawników „pozakorporacyjnych” • 16 na poziomie landów, w tym ubezpieczenia: OC posiadaczy psów, OC sokolników (Berlin) OC uczniów niektórych rodzajów szkół (np. o profilu medycznym)
5.	Węgry	<ul style="list-style-type: none"> • 31, w tym ubezpieczenia: OC podmiotu sprawującego dozór techniczny nad windami, OC podmiotu prowadzącego strzelnicę
6.	Włochy	<ul style="list-style-type: none"> • ok. 111 na poziomie centralnym (np. OC mediatorów czy doradców finansowych) i kilkadziesiąt na poziomie regionów (np. OC ekip ratowniczych czy organizatorów sportów zimowych)

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Compulsory Liability Insurance from a European Perspective*.

Jakie wnioski płyną z przywołanego opracowania?²⁵ Po pierwsze, autorzy wskazują, że w niektórych państwach członkowskich UE (np. Niemcy czy Włochy) nie sposób ustalić dokładnej liczby ubezpieczeń obowiązkowych (w tym ubezpieczeń OC). We Włoszech wynika to m.in. z braku legalnej definicji ubezpieczenia obowiązkowego czy też przepisów regulujących wprost takie ubezpieczenia. Już na pierwszy rzut oka widoczne są różnice w liczbie ubezpieczeń w zestawieniu z komunikatem KE. O ile w przypadku Austrii różnica jest stosunkowo niewielka [komunikat: 51 ubezpieczeń na szczeblu federalnym i 34 na szczeblu krajów związkowych; cytowane opracowanie: 56 ubezpieczeń na szczeblu federalnym i 37 na szczeblu krajów związkowych], to już we Włoszech różnica te wynosi ponad 100. Wskazane rozbieżności są trudne do uzasadnienia. Tłumaczyć je można różnym charakterem obu analizowanych źródeł. Po drugie, źródła „obowiązku ubezpieczenia” są wyjątkowo zróżnicowane. Są to m.in. ustawy, rozporządzenia, dekrety (np. Belgia) czy rozporządzenia wykonawcze lub załączniki do nich, decyzje czy uchwały rządowe lub ministerialne, uchwały samorządów zawodowych, a nawet umowy (np. Niemcy, Węgry czy Finlandia). Po trzecie, obowiązek ubezpieczenia bywa definiowany pośrednio (np. jak wspomniany już warunek przystąpienia do przetargu czy rozpoczęcia działalności) lub bezpośrednio. Po czwarte, w zróżnicowany sposób traktuje się ubezpieczenia OC o charakterze wariantywnym, gdzie ubezpieczenie OC występuje przeważnie jako jeden z kilku sposobów zabezpieczenia roszczeń osób trzecich. W Niemczech i Austrii ubezpieczeniom takim odmawia się przymiotu „ubezpieczenia obowiązkowego”, zaś w Belgii czy Finlandii już nie. Po piąte, sumy gwarancyjne występują przeważnie jako „minimalne” i są zazwyczaj oznaczone, choć nie zawsze kwotowo (np. w prawie niemieckim czy austriackim odnaleźć można przypadki opisowego ujęcia sumy gwarancyjnej, która musi być „odpowiednia”). Po szóste, ochroną ubezpieczeniową objęta jest co do zasady odpowiedzialność deliktowa i kontraktowa. Po siódme, zakres swobody kontraktowej przy kształtowaniu treści umowy ubezpieczenia jest zróżnicowany (np. w Finlandii jest on ograniczony podobnie jak w Polsce). Wreszcie, po ósme, powszechnie dostępne dla poszkodowanych *actio directa* nie stanowi – tak jak ma to miejsce na gruncie art. 9 u.u.o. czy art. 822 k.c. – reguły.

25. Zob. *op. cit.*, s. 385 i nast.

4. Problemy dotyczące ubezpieczeń obowiązkowych w Polsce zdiagnozowane w latach 2016–2020

W drugiej połowie roku 2019 ośrodek toruński podał się trzeciej już analizie stanu ubezpieczeń obowiązkowych w Polsce. Materiał normatywny, który stanowił przedmiot badań, obejmował: 1366 ustaw, 2100 rozporządzeń wykonawczych do ustaw, 415 umów międzynarodowych oraz 300 rozporządzeń UE. W oparciu o materiał ten ustalono, że na dzień 1 grudnia 2019 roku możliwe do zidentyfikowania były łącznie **243** ubezpieczenia obowiązkowe, w tym **68** ubezpieczeń obowiązkowych *sensu stricto* i **175** ubezpieczeń przymusowych. Liczba ta – już po przeprowadzeniu badań – uległa zmianie. Przykładowo, dnia 1 stycznia 2021 roku wszedł w życie art. 23c ustawy z dnia 5 grudnia 1996 roku o zawodach lekarza i lekarza dentystry²⁶. Mocą tego przepisu ustanowiono nowe obowiązkowe ubezpieczenie OC podmiotu prowadzącego eksperyment medyczny²⁷. W doktrynie słusznie przyjęto, że eksperyment medyczny będący badaniem klinicznym w rozumieniu ustawy z dnia 6 września 2001 r. – Prawo farmaceutyczne²⁸, nie podlega regulacjom zawartym w art. 23c ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentystry, w takim zakresie, w jakim dotyczy to obowiązku ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej podmiotu przeprowadzającego eksperyment medyczny. Przepisy dotyczące ubezpieczenia eksperymentu medycznego będącego badaniem klinicznym pozostają bowiem w sferze regulacji ustawy Prawo farmaceutyczne²⁹. Co ciekawe, w przeciwieństwie do prawa farmaceutycznego, w przypadkach niecierpiących zwłoki i ze względu na bezpośrednie zagrożenie życia uczestnika eksperymentu leczniczego (ale już nie badawczego) można wyjątkowo odstąpić od obowiązku zawarcia umowy. Rozwiązanie takie uznać należy za nowość w kontekście ubezpieczeń obowiązkowych.

Poza ustaleniem aktualnej liczby interesujących nas ubezpieczeń powyższa analiza, po zestawieniu z wnioskami płynącymi z raportów z 2013 oraz 2015 roku, pozwala na zdiagnozowanie następujących problemów dotyczących ubezpieczeń obowiązkowych w Polsce w latach 2016–2020.

Po pierwsze, wciąż obserwujemy brak koherencji przepisów wprowadzających ubezpieczenia z elementem przymusu z przepisami ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych. Chodzi tu o przede wszystkim o dość dobrowolne i często nieprecyzyjne posługiwanie się figurą prawną ubezpieczenia przymusowego, zamiast ubezpieczenia obowiązkowego *sensu stricto*.

Aż 30 przypadków ubezpieczeń przymusowych obowiązuje nadal na mocy rozporządzeń wykonawczych do ustaw (lub załączników do takich rozporządzeń), choć same ustawy nie zawierają jakichkolwiek przepisów w tej kwestii. Inaczej mówiąc, nie ustawa, ale samo rozporządzenie jest

26. Tekst jedn. Dz. U. 2021, poz. 711. Jednocześnie w życie weszło rozporządzenie Ministra Finansów, Funduszy i Polityki Regionalnej z dnia 23 grudnia 2020 r. w sprawie obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej podmiotu przeprowadzającego eksperyment medyczny [Dz. U 2020, poz. 2412].

27. Eksperymentem takim będzie eksperyment leczniczy (rozumiany jako wprowadzenie nowych albo tylko częściowo wypróbowanych metod diagnostycznych, leczniczych lub profilaktycznych w celu osiągnięcia bezpośredniej korzyści dla zdrowia osoby chorej) lub eksperyment badawczy (mający na celu przede wszystkim rozszerzenie wiedzy medycznej i przeprowadzany zarówno na osobie chorej, jak i zdrowej).

28. Ustawa z dnia 6 września 2001 r. – Prawo farmaceutyczne [tekst jedn. Dz. U. 2021 r., poz. 1977].

29. Zob. A. Gałęska-Śliwka, *Ubezpieczenie OC podmiotu przeprowadzającego eksperyment medyczny*, LEX/el. 2020 [<https://sip.lex.pl/komentarze-i-publicacje/komentarze-praktyczne/ubezpieczenie-oc-podmiotu-przeprowadzajacego-470144190>] [dostęp 11.03.2022].

źródłem przymusu ubezpieczenia. Jako przykłady takich ubezpieczeń w rozporządzeniach wydanych już po ukazaniu się raportu z 2015 roku wskazać można chociażby ubezpieczenie psów służbowych w Służbie Celno-Skarbowej³⁰, ubezpieczenie OC organizacji szkoleniowej prowadzącej szkolenia lotnicze³¹ czy ubezpieczenie NNW i kosztów leczenia na rzecz osób biorących udział w wycieczce zagranicznej³². Cechą charakterystyczną ubezpieczeń wprowadzanych w życie mocą rozporządzenia jest brak przepisów ustalających zakres ubezpieczenia, sumę gwarancyjną czy sumę ubezpieczenia. Sytuacja taka ma miejsce w 29 z wszystkich wskazanych 30 przypadków³³. Tylko w odniesieniu do niektórych ubezpieczeń przewidziano określone sankcje, np. w postaci odrzucenia oferty³⁴ czy zwrotu wniosku³⁵. Sankcje te mają więc charakter formalny i pośredni, związany z przebiegiem postępowania, z którym wiąże się dane ubezpieczenie.

Idąc dalej, wbrew dyspozycji art. 3 ust. 1 u.u.o., wciąż odnajdujemy szereg „osobowych ubezpieczeń obowiązkowych”. Mimo zgłaszanych w tym zakresie wątpliwości, także po ukazaniu się

30. Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 6 lutego 2018 r. w sprawie kandydatów na przewodników psów służbowych oraz psów służbowych w Służbie Celno-Skarbowej (tekst jedn. Dz. U. 2021, poz. 1332), zgodnie z którym warunkiem wykorzystywania psa jest zapewnienie mu ubezpieczenia obejmującego padnięcie, uśpienie, nieszczęśliwy wypadek, szkody wyrządzone przez psa (§ 17 rozporządzenia).
31. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury i Budownictwa z dnia 19 maja 2017 r. w sprawie licencji i świadectw kwalifikacji personelu służb ruchu lotniczego (tekst jedn. Dz. U. 2021, poz. 1640). Zgodnie z załącznikiem nr 3 do rozporządzenia, w celu zapewnienia właściwych warunków i sposobu prowadzenia szkolenia lotniczego w celu uzyskania świadectw kwalifikacji oraz uprawnień do nich wpisywanych organizacja szkoleniowa ubezpiecza odpowiedzialność cywilną za szkody wynikające z prowadzonej działalności szkoleniowej stosownie do rodzaju oferowanego szkolenia.
32. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 maja 2018 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki krajoznawstwa i turystyki (Dz. U. 2018, poz. 1055). Par. 7 rozporządzenia przewiduje, że w przypadku wycieczki organizowanej za granicą szkoła ma obowiązek zawrzeć umowę ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków i kosztów leczenia na rzecz osób biorących udział w wycieczce, o ile obowiązek zawarcia takiej umowy nie wynika z odrębnych przepisów.
33. W przypadku ubezpieczenia OC podmiotów upoważnionych do wykonywania przeglądów technicznych jachtów morskich o długości do 15 m (zob. rozporządzenie Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej z dnia 17 stycznia 2012 r. w sprawie podmiotów upoważnionych do wykonywania przeglądów technicznych jachtów morskich o długości do 15, Dz. U. 2012, poz. 79) wprowadzono wymóg posiadania ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej obejmującego prowadzenie działalności w zakresie przeglądów technicznych na „kwotę nie mniejszą niż 1 000 000 zł, w przypadku ubiegania się o upoważnienie do przeprowadzania przeglądów jachtów komercyjnych” (pisownia oryginalna). Nie sposób jednak ustalić, dlaczego ustawodawca posłużył się pojęciem kwoty zamiast sumy gwarancyjnej.
34. Zob. m.in. rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 grudnia 2018 r. w sprawie trybu i sposobu udzielenia zamówienia na wydrukowanie i doręczenie zestawów pytań testowych na egzamin wstępny na aplikację komorniczą (Dz. U. 2018, poz. 2457). Rozporządzenie nakłada na wykonawców przystępujących do postępowania w sprawie udzielenia zamówienia na wydrukowanie i doręczenie zestawów pytań testowych na egzamin wstępny na aplikację komorniczą obowiązek przedłożenia „polisów lub innego dokumentu potwierdzającego, że wykonawca jest ubezpieczony od odpowiedzialności cywilnej w zakresie prowadzonej działalności” (pisownia oryginalna). Nieprzedłożenie wskazanego dokumentu powoduje odrzucenie oferty wykonawcy.
35. Zob. rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 25 czerwca 2010 r. w sprawie szkolenia i egzaminowania osób ubiegających się o uprawnienia do wykonywania prac podwodnych (Dz.U. 2010, nr 126, poz. 856), zgodnie z którym do wniosku o przystąpienie do egzaminu należy dołączyć kopię umowy ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków zawartej na czas trwania etapu praktycznego egzaminu. Brak tego dokumentu spowoduje właśnie zwrot wniosku.

raportu z 2015 roku, ustawodawca nadal wprowadza takie ubezpieczenia. Przykładem może tu być art. 143 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 roku o Służbie Ochrony Państwa³⁶, zgodnie z którym Komendant SOP zawiera umowę ubezpieczenia NNW, wskutek których może nastąpić uszkodzenie ciała, rozstrój zdrowia lub śmierć funkcjonariusza wykonującego zadania poza granicami RP, w państwach, których terytorium w całości lub części zostało uznane za strefę działań wojennych.

Po drugie, w wielu przypadkach akty prawne wprowadzające dane ubezpieczenie nie określają jego szeroko pojętych warunków (zakresu, sum gwarancyjnych itp.). Ubezpieczenie takie określimy mianem „wybrakowanego”. Sytuacja taka ma miejsce przede wszystkim w omówionych wcześniej przypadkach ubezpieczeń, których źródłem jest rozporządzenie wykonawcze. Niemniej tak „wybrakowane” ubezpieczenia odnajdujemy także w ustawach. Przykładowo: ustawa z dnia 9 czerwca 2011 roku – Prawo geologiczne i górnicze³⁷ przewiduje szereg ubezpieczeń związanych z podziemnym składowaniem odpadów czy dwutlenku węgla³⁸. Ustawa milczy na temat zakresu ubezpieczenia czy minimalnej sumy gwarancyjnej odnośnie do ubezpieczenia OC podmiotu ubiegającego się o udzielenie koncesji na podziemne składowanie dwutlenku węgla czy podmiotu ubiegającego się o udzielenie koncesji na podziemne składowanie odpadów. Powstaje pytanie, jak w takiej sytuacji powinien się zachować np. ubezpieczający czy reprezentujący go broker bądź zakład ubezpieczeń. Inaczej mówiąc, jak ustalić „parametry” takiego ubezpieczenia, tak aby realizowało cele, jakie pokłada w nim ustawodawca? Wydaje się, że podstawowym założeniem powinno być dostosowanie wspomnianych „parametrów” tak, aby były „odpowiednie” do ryzyka objętego ubezpieczeniem. W przeciwnym razie „przymusowe ubezpieczenie” będzie bezużyteczne. Na pierwszy plan wysuwa się tu szczególna rola tzw. analizy potrzeb klienta (APK)³⁹. APK nie powinna się więc ograniczać do pytań o posiadanie ochrony oraz pytań mających na celu kalkulację składki. Konieczne jest drobiazgowo ustalenie cech klienta oraz cech charakterystycznych przedmiotu ubezpieczenia, a także rodzaju odpowiedzialności, którą klient może ponosić (delikt / kontrakt). Szczególnie istotne jest też staranne udokumentowanie APK w omawianych przypadkach⁴⁰. Wreszcie, za zasadne uznać należy stosowanie wskaźnika PML (*possible maximum loss*) przy ustalaniu sum ubezpieczenia czy sum gwarancyjnych oraz *sui generis* „upodobnienie” treści umowy OC lub mienia do treści przepisów u.u.o. Dotyczy to w szczególności:

- **zakresu ochrony ubezpieczeniowej:** odnośnie do ubezpieczeń OC objęcie szkód wyrządzonych przy wykonywaniu czynności, wykonywaniu zawodu albo prowadzeniu działalności lub będących następstwem wad produktu oraz szkód wyrządzonych w wyniku rażącego niedbalstwa ubezpieczonego lub osób, za które ponosi on odpowiedzialność (upodobnienie do art. 11 u.u.o.);
- **triggera:** przyjęcie triggera *act committed* (upodobnienie do art. 9a u.u.o.);

36. Tekst jedn. Dz. U. 2021, poz. 575.

37. Tekst jedn. Dz. U. 2022, poz. 1072.

38. Chodzi tu o przepisy art. 28, 28a oraz 28e ustawy prawo geologiczne i górnicze.

39. Zob. art. 8 ustawy z dnia 15 grudnia 2017 r. o dystrybucji ubezpieczeń [tekst jedn. Dz. U. 2022, poz. 905].

40. Szczególnie w kontekście stanowiska UKNF dotyczącego realizacji obowiązków, o których mowa w art. 8 ust. 1, ust. 3 i ust. 4 oraz art. 2 ust. 3 pkt 2 ustawy o dystrybucji ubezpieczeń przez dystrybutorów ubezpieczeń z dnia 1 października 2021 r., https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/Stanowisko_praktyki_%20dystrybucja_1-10-2021.pdf [dostęp: 11.03.2022].

- **składki:** w przypadku opłacania składki ubezpieczeniowej w ratach niezapłacenie przez ubezpieczonego lub ubezpieczającego raty składki w terminie oznaczonym przez zakład ubezpieczeń nie powoduje ustania odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń (upodobnienie do art. 12 ust. 2 u.u.o.);

Wreszcie, jeżeli ubezpieczenie jest związane np. z wydaniem decyzji administracyjnej czy postępowaniem przetargowym, pomocne mogą okazać się wyjaśnienia ze strony organu prowadzącego.

Po trzecie, przynajmniej w części przypadków obowiązkowych ubezpieczeń OC minimalne sumy gwarancyjne wydają się być zbyt niskie w relacji do ryzyka, jakim objęte jest dane ubezpieczenie. Dobrym przykładem są tu ubezpieczenia w zakresie działalności leczniczej. Aktualne sumy gwarancyjne określa rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 29 kwietnia 2019 roku w sprawie obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej podmiotu wykonującego działalność leczniczą⁴¹. Sumy te kształtują się na zróżnicowanych poziomach. W przypadku stacjonarnych i całodobowych szpitalnych świadczeń zdrowotnych, suma gwarancyjna wynosi równowartość w złotych 100 000 euro w odniesieniu do jednego zdarzenia oraz 500 000 euro w odniesieniu do wszystkich zdarzeń. Jednakże w przypadku lekarza wykonującego działalność leczniczą w formie spółki cywilnej, spółki jawnej albo spółki partnerskiej jako grupowa praktyka lekarska jest to już tylko 75 000 euro w odniesieniu do jednego zdarzenia oraz 350 000 euro w odniesieniu do wszystkich zdarzeń, zaś w przypadku działalności pielęgniarek czy fizjoterapeutów – 30 000 euro w odniesieniu do jednego zdarzenia oraz 150 000 euro w odniesieniu do wszystkich zdarzeń. Już po wejściu w życie rozporządzenia z 2019 roku wskazywano, że podwyżka sum gwarancyjnych w ubezpieczeniach OC działalności leczniczej była niewystarczająca. Wynika to m.in. ze zwiększającej się liczby powództw wytaczanych przeciwko podmiotom leczniczym, a także zasądzeniu przez sądy coraz wyższych świadczeń na rzecz poszkodowanych⁴². Zmusza to podmioty lecznicze albo do zawierania umów ubezpieczenia z nadwyżkowymi sumami gwarancyjnymi⁴³, albo pokrywania kosztów świadczeń ze środków własnych, kiedy dojdzie do wyczerpania sumy gwarancyjnej z ubezpieczenia obowiązkowego. Wreszcie – zastanawiające jest, dlaczego suma gwarancyjna za wszystkie zdarzenia podmiotów leczniczych prowadzących szpitale, jest trzykrotnie niższa niż np. w przypadku agentów ubezpieczeniowych czy brokerów?⁴⁴ Analogicznie,

41. Dz. U. 2019, poz. 866.

42. Zob. m.in. doniesienia prasowe i wypowiedzi pełnomocników procesowych [w:] K. Nowosielska, *Rekordowe odszkodowanie dla pacjenta – szpital szuka pieniędzy*, <https://www.prawo.pl/zdrowie/szpital-sam-musi-znalezc-pieniadze-na-odszkodowanie-dla-pacjenta,498093.html> [dostęp: 11.03.2022] oraz *eadem: Za błąd lekarza najwyżej milion rekompensaty dla pacjenta*, <https://www.prawo.pl/zdrowie/najwyzsze-milionowe-rekompensaty-dla-ofiar-bledow-lekarskich,496767.html> [dostęp: 11.03.2022].

43. Przy czym nie jest jasne i wolne od wątpliwości, czy takie „ubezpieczenia nadwyżkowe” posiadają status ubezpieczeń obowiązkowych – zob. więcej na ten temat J. Nawracała, *Ubezpieczenia nadwyżkowe w kontekście sum gwarancyjnych w obowiązkowych ubezpieczeniach OC*, [w:] *System prawny ubezpieczeń obowiązkowychE*, s. 257 i nast.

44. Minimalna suma gwarancyjna ubezpieczenia OC wynosi równowartość w złotych 1 300 380 euro w odniesieniu do jednego zdarzenia, którego skutki są objęte umową ubezpieczenia OC, oraz 1 924 560 euro w odniesieniu do wszystkich takich zdarzeń – zob. rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 18 maja 2018 r. w sprawie obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej z tytułu wykonywania czynności agencyjnych [tekst jedn. Dz. U. 2021, poz. 1268] oraz rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 18 maja 2018 r. w sprawie obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej z tytułu wykonywania działalności brokerskiej [tekst jedn. Dz. U. 2021, poz. 1294].

w przypadku radców prawnych czy adwokatów suma gwarancyjna ustalona została na poziomie jedynie 50 000 euro⁴⁵, co wydaje się kwotą zdecydowanie za niską w stosunku do ryzyk, jakie pokrywa ubezpieczenie OC tych zawodów. Sumy gwarancyjne we wskazanych ubezpieczeniach odstają więc od realiów działalności leczniczej czy profesjonalnych pełnomocników.

Po czwarte, pomimo wyrażonych w doktrynie wątpliwości, ustawodawca posługuje się konstrukcją obowiązkowego ubezpieczenia OC w przypadkach, w których wydaje się to wątpliwe. Sytuacja taka ma miejsce np. na gruncie przepisów wspomnianej już ustawy Prawo farmaceutyczne w kontekście ubezpieczenia OC sponsora i badacza. Ze względu na akcesoryjny charakter odpowiedzialności ubezpieczyciela, poszkodowany jest zobowiązany do wykazania winy badacza lub sponsora. Tymczasem do wyrządzenia szkody może dojść także w przypadku zgodnego z prawem oraz zasadami wiedzy badania, kiedy to wykazanie winy nie będzie możliwe⁴⁶. Stąd pojawiające się od lat postulaty zmiany formuły wskazanego ubezpieczenia na albo w ogóle oderwany od winy, albo oparty o winę domniemaną⁴⁷. Niestety, nie dość, że ustawodawca nie podjął jakiegokolwiek inicjatywy w tym zakresie, to – o czym była już mowa – wprowadził do ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentyisty analogiczne ubezpieczenie OC, dotyczące eksperymentów medycznych. Problem nie został więc rozwiązany, a „rozmnożony” na kolejny akt prawny.

Po piąte, wyjątkowo zróżnicowany jest katalog sankcji za niedopełnienie obowiązku ubezpieczenia. Poza sankcjami finansowymi wynikającymi z u.u.o., które dotyczą jednak wyłącznie trzech ubezpieczeń w niej regulowanych, możemy doszukać się następujących przykładów sankcji odnoszących się do braku ubezpieczenia w danym przypadku:

Lp.	Ubezpieczenie	Rodzaj sankcji
1.	Ubezpieczenie OC podmiotu prowadzącego eksperyment medyczny	Grzywna (do 50 000 zł)
2.	Ubezpieczenie OC radcy prawnego	Wszczęcie postępowania dyscyplinarnego
3.	Ubezpieczenie OC przewoźników lotniczych i użytkowników statków powietrznych za szkody powstałe w związku z prowadzoną przez nich działalnością lotniczą	Odmowa wydania lub cofnięcie bądź zmiana koncesji na prowadzenie działalności (w przypadku przewoźnika wspólnotowego) lub odmowa zezwolenia na lądowanie na terytorium (w przypadku przewoźnika spoza terytorium UE)
4.	Ubezpieczenie od następstw nieszczęśliwych wypadków egzaminowanego ubiegającego się o uprawnienia do wykonywania prac podwodnych	Zwrot wniosku o przystąpienie do egzaminu

45. Zob. np. rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 11 grudnia 2003 r. w sprawie obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej radców prawnych (Dz. U. 2003, nr 217, poz. 2135).

46. Zob. M. Wałachowska, M.P. Ziemiak, [w:] *Prawo farmaceutyczne. System Prawa Medycznego. Tom 4*, [red.] J. Haberko, CH Beck, Warszawa 2019, s. 726–727.

47. *Op. cit.* i powołana tam literatura.

5.	Ubezpieczenie OC firm audytorskich	Kara administracyjna, taka jak: <ul style="list-style-type: none"> • kara upomnienia; • kara pieniężna; • zakaz przeprowadzania badań; • zakaz wykonywania czynności rewizji finansowej; • zakaz świadczenia usług objętych standardami wykonywania zawodu; • zakaz pełnienia funkcji członka zarządu lub innego organu zarządzającego lub członka rady nadzorczej lub innego organu nadzorczego w firmach audytorskich przez osoby odpowiedzialne za naruszenie przepisów; • skreślenie z listy audytorów.
----	------------------------------------	--

Źródło: opracowanie własne.

Wskazane sankcje mają więc rozmaity charakter, począwszy od *de facto* karnego, przez korporacyjno-zawodowy, a skończywszy na administracyjnym. Nie sposób zatem przyjąć, że polski ustawodawca posługuje się konkretnym kluczem przy dobieraniu rodzaju sankcji. Dobór ten następuje – jak się wydaje – *ad casum*.

Po szóste, uwagę zwraca posługiwanie się przez ustawodawcę figurą tzw. obowiązkowych ubezpieczeń wariantywnych⁴⁸. Jest to szczególnie dobrze widoczne w kontekście ubezpieczeń OC. W niektórych przypadkach obowiązek czy przymus ubezpieczenia OC ujęty jest wariantywnie jako alternatywa dla innego sposobu zabezpieczenia określonych roszczeń: zazwyczaj ubezpieczenie pojawia się obok np. gwarancji bankowej czy gwarancji ubezpieczeniowej. Od czasu publikacji raportów z 2013 oraz 2015 roku ubezpieczenia takie pojawiły się m.in. na gruncie ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 roku o pracy na morzu⁴⁹ czy ustawy z dnia 24 listopada 2017 r. o imprezach turystycznych i powiązanych usługach turystycznych⁵⁰. W doktrynie status ubezpieczeń wariantywnych jest sporny⁵¹. Wydaje się, że w przypadku, w którym ubezpieczenie spełnia wszystkie atrybuty ubezpieczenia obowiązkowego, wariantywny charakter nie powinien wpływać na możliwość kwalifikacji takiego ubezpieczenia jako ubezpieczenia obowiązkowego. Stanowisko przeciwne zdaje się nie mieć uzasadnienia w przepisach ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, zaś rozczłonkowanie ubezpieczeń ze względu na ich wariantywny charakter w kontekście ich „obowiązkowości” prowadziłoby do trudnych do akceptacji wniosków, gdzie ubezpieczenie spełniające wszystkie wymogi ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych nie byłoby traktowane jako takowe.

Wreszcie po siódme, wskazać należy na pewne ciekawe przypadki ubezpieczeń obowiązkowych i przymusowych. Ze względu na ramy niniejszego opracowania zasygnalizowane zostaną tylko rezydualne problemy wiążące się z tymi ubezpieczeniami. W ustawie z dnia 20 czerwca 1997 roku – Prawo o ruchu drogowym⁵² art. 65l przewiduje ubezpieczenie OC organizatora prac badawczych za szkody powstałe w związku z prowadzeniem prac badawczych związanych z prowadzeniem pojazdów autonomicznych. Do wniosku o wydanie zezwolenia na prowadzenie prac badawczych

48. Zob. E. Kowalewski, *Ubezpieczenia turystyczne*, [w:] *Odpowiedzialność biur podróży a ochrona klientów w prawie polskim i Unii Europejskiej*, [red.] M. Nesterowicz, TNOiK, Toruń 2013, s. 161 i nast.

49. Tekst jedn. Dz. U. 2020, poz. 1353 [zob. art. 23 ustawy].

50. Tekst jedn. Dz. U. 2022., poz. 511 [zob. art. 7 ustawy].

51. Zamiast wielu zob. M.P. Ziemiak, *Stan ubezpieczeń obowiązkowych...*, s. 63 i powołana tam literatura.

52. Tekst jedn. Dz. U. 2022, poz. 988.

związanych z testowaniem pojazdów autonomicznych w ruchu drogowym na drogach publicznych dołączyć należy dokument potwierdzający zawarcie umowy obowiązkowego ubezpieczenia OC, która wchodzi w życie w przypadku uzyskania pozwolenia na prowadzenie prac badawczych oraz dowód opłacenia składki za to ubezpieczenie. Po pierwsze, zastanawiająca jest formuła „warunkowego” charakteru tego ubezpieczenia, tj. uzależnienie „wejścia w życie” umowy od uzyskania pozwolenia. Taka formuła nie jest bowiem znana u.u.o. Po drugie, brak przepisów ustalających zakres ubezpieczenia czy minimalną sumę gwarancyjną. Można więc zadać pytanie, czy w przypadku „zbyt skąpej” ochrony, możliwa jest odmowa wydania pozwolenia na prowadzenie prac (i jak oceniać warunki, na jakich została zawarta umowa)? Wreszcie po trzecie, art. 65l w żaden sposób nie przesądza o relacji omawianego ubezpieczenia z ubezpieczeniem OC posiadaczy pojazdów mechanicznych. **Czy umowa ma obejmować także szkody wyrządzone ruchem pojazdu autonomicznego? Z treści przepisów prawa o ruchu drogowym wynika, że tak.** Trzeba jednak pamiętać, że pojazd autonomiczny jest pojazdem samochodowym (art. 65k), a więc i pojazdem mechanicznym. Testowanie pojazdu autonomicznego na drodze publicznej wiąże się z jego wprowadzeniem do ruchu, a zgodnie z art. 29 ust. 1 pkt. 1 u.u.o., posiadacz pojazdu jest obowiązany zawrzeć umowę ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych najpóźniej w dniu rejestracji pojazdu, ale nie później niż z chwilą wprowadzenia go do ruchu. Co więcej, zgodnie z art. 65n ust. 1 pkt 2) prawa o ruchu drogowym, organizator prac badawczych jest obowiązany zapewnić, aby w trakcie prowadzenia prac badawczych w pojeździe autonomicznym w miejscu przeznaczonym dla kierującego znajdowała się osoba posiadająca uprawnienia do kierowania pojazdem, która w każdej chwili może przejąć kontrolę nad tym pojazdem, w szczególności w razie wystąpienia zagrożenia dla bezpieczeństwa w ruchu drogowym. W takiej sytuacji pojawia się więc kierowca w rozumieniu art. 35 u.u.o. Nie sposób więc nie odnieść wrażenia, że zakres wskazanych ubezpieczeń pokrywa się, co czyni analizowane ubezpieczenie jeszcze mniej czytelnym.

Wspomniana już ustawa o pracy na morzu – poza ubezpieczeniem OC agencji zatrudnienia zatrudniającej marynarzy (art. 23 ustawy) – przewiduje zabezpieczenie finansowe, takie jak gwarancja ubezpieczeniowa lub bankowa lub gwarancja innej instytucji finansowej podobnej do banku lub zakładu ubezpieczeń, odpowiedzialności na wypadek porzucenia marynarza (art. 62a) oraz wariantywne ubezpieczenie lub inne zabezpieczenie finansowe, takie jak gwarancja ubezpieczeniowa lub bankowa lub gwarancja innej instytucji finansowej podobnej do banku lub zakładu ubezpieczeń, odpowiedzialności w zakresie, o którym mowa w art. 73 i art. 75 (art. 76a). **W obu przypadkach ustawodawca wskazuje wprost, że ubezpieczenia te nie stanowią ubezpieczeń obowiązkowych w rozumieniu u.u.o.** Jest to o tyle paradoksalne, że zarówno art. 62a oraz 76a posługują się zwrotem „**Armator jest obowiązany posiadać ubezpieczenie [...]**”. Jest to prawdopodobnie jedyny przypadek ubezpieczenia OC, w którym ustawodawca mówi wprost o obowiązku posiadania ubezpieczenia, czyniąc je jednocześnie „nieobowiązkowym” w kontekście przepisów u.u.o. Równie paradoksalnie wskazane rozwiązanie eliminuje jednak kontrowersje związane z klasyfikacją ubezpieczeń armatorów oraz właściwymi dla nich regulacjami prawnymi.

Wreszcie, w niektórych przypadkach treść przepisów dotyczących różnych ubezpieczeń, a ujętych w ramach jednego aktu prawnego, nastrocza wątpliwości odnośnie do ich charakteru. Na mocy art. 26 ust. 2a ustawy z dnia 18 sierpnia 2011 roku o bezpieczeństwie morskim⁵³ podmiot upoważniony do przeprowadzania przeglądów technicznych jachtów komercyjnych

53. Tekst jedn. Dz. U. 2022, poz. 515.

jest obowiązany posiadać ubezpieczenie OC za szkody wyrządzone w związku z prowadzeniem działalności w zakresie przeglądów technicznych. Ubezpieczenie to jest ubezpieczeniem obowiązkowym *sensu stricto*⁵⁴. Jednakże w art. 110 ust. 3 tej samej ustawy czytamy, że armator lub kapitan jachtu komercyjnego innego niż jacht komercyjny odpłatnie udostępniany bez załogi jest obowiązany posiadać ubezpieczenie OC prowadzącego jacht oraz ubezpieczenie następstw nieszczęśliwych wypadków obejmujące wszystkie osoby znajdujące się na jachcie. Redakcja przepisów jest więc taka sama. Niemniej w przypadku drugiego z omawianych ubezpieczeń brak przepisów ustalających zakres ubezpieczenia czy minimalną sumę gwarancyjną. Mamy tu *de facto* dwa różne ubezpieczenia, z czego tylko ubezpieczenie OC może mieć status ubezpieczenia obowiązkowego. Kwalifikacja prawna takich „hybrydowych” ubezpieczeń jest zróżnicowana, a występują one nie tylko na gruncie analizowanej ustawy, ale także np. w ustawie z dnia 13 października 1995 roku – Prawo łowieckie⁵⁵, gdzie art. 32 ust. 6 statuuje ubezpieczenie OC oraz NNW członków Polskiego Związku Łowieckiego w zakresie czynności związanych z gospodarką łowiecką i polowaniami. W doktrynie status tego ubezpieczenia jest sporny⁵⁶. Z kolei w uzasadnieniu wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 7 grudnia 2018 roku (sygn. I ACa 649/18)⁵⁷ ubezpieczenia te – bez wyraźnego ich rozróżnienia – uznano za obowiązkowe w rozumieniu u.u.o.⁵⁸ Niedbałość ustawodawcy w konstruowaniu przepisów o ubezpieczeniach obowiązkowych po raz kolejny prowadzi więc do niepotrzebnych wątpliwości.

Podsumowanie

Diagnoza stanu ubezpieczeń obowiązkowych w Polsce za lata 2016–2021 kształtuje się więc następująco. Po pierwsze, w porównaniu z badaniami z roku 2013 oraz 2015 liczba ubezpieczeń się zwiększyła. Jak się wydaje, jest to stały trend, zaś tworzenie nowych ubezpieczeń obowiązkowych nie jest oparte o koherentną politykę ustawodawcy. Po drugie, rodzime ustawodawstwo w interesującym nas zakresie trapią te same problemy, które zdiagnozowano już w latach 2013–2015, m.in. wprowadzanie ubezpieczeń określanych jako obowiązkowe w oparciu o rozporządzenia wykonawcze, wprowadzanie ubezpieczeń osobowych (np. NNW) określanych jako obowiązkowe czy wprowadzanie obowiązku „posiadania” ubezpieczenia bez jednoczesnego ustanowienia jego warunków. Prawodawca nie wyciąga więc wniosków chociażby z dostępnych opracowań naukowych. Po trzecie, polskie prawodawstwo nie wyróżnia się na tle porządków prawnych innych państw członkowskich UE, gdzie materia normatywna ubezpieczeń obowiązkowych jest równie skomplikowana i zróżnicowana.

54. Szczegółowe warunki ubezpieczenia określa rozporządzenie Ministra Rozwoju i Finansów z dnia 13 stycznia 2017 r. w sprawie obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej podmiotu upoważnionego do przeprowadzania przeglądów technicznych jachtów komercyjnych (Dz. U. 2017, poz. 141).

55. Tekst jedn. Dz. U. 2022, poz. 1173.

56. Za uznaniem tego ubezpieczenia za obowiązkowe wypowiada się M. Goettel (zob. *idem*, *Sytuacja zwierzęcia w prawie cywilnym*, LEX 2013, nb. 3.6.) przeciwko zaś M. Orlicki (zob. *idem*, *Ubezpieczenia obowiązkowe*, Wolters Kluwer, Warszawa 2011, s. 176).

57. Legalis nr 2025506.

58. Niemniej rozważania sądu koncentrowały się głównie wokół zagadnienia odpowiedzialności cywilnej sprawcy i jego ubezpieczyciela, zaś kwalifikacja ubezpieczeń jak obowiązkowych nastąpiła niejako „przy okazji” tych wywodów.

Zdiagnozowane problemy dają nam obraz polskiego ustawodawstwa w zakresie ubezpieczeń obowiązkowych jako chaotycznego i niespójnego. Trzeba jednak pamiętać, że w rodzimej doktrynie wielokrotnie przedstawiano już możliwe warianty legislacyjne, które w założeniu miały uporządkować prawo i uczynić je koherentnym. W 2014 roku Eugeniusz Kowalewski oraz Władysław Wojciech Mogilski zaprezentowali założenia gruntownej nowelizacji u.u.o., zawierające m.in. postulat opracowania zasad i procedur wprowadzania nowych ubezpieczeń obowiązkowych, zmian definicji ustawowej takich ubezpieczeń, a także podkreślenia i uwypuklenia charakteru tej ustawy jako regulacji wiodącej dla całego systemu ubezpieczeń obowiązkowych⁵⁹. Podkreślenia wymaga przede wszystkim pierwszy z postulatów. Nie sposób bowiem nie odnieść wrażenia, że większość opisanych w niniejszym artykule problemów wynika z nieskoordynowania procesów legislacyjnych oraz dowolności w posługiwaniu się przez ustawodawcę figurą ubezpieczenia obowiązkowego lub – szerzej – przymusowego.

Ostatecznie więc, w sferze analizowanych ubezpieczeń polskie ustawodawstwo nie może wybić się ponad okrzepłe *status quo*. Nawiązując więc znowu do terminologii lekarskiej, uznać należy, że „rokowania na przyszłość” nie napawają optymizmem. Niemniej po diagnozie konieczne jest podjęcie stosownej terapii. W kontekście ubezpieczeń obowiązkowych terapia taka musi mieć charakter kompleksowy i nie może ograniczać się do kolejnych, punktowych i doraźnych nowelizacji u.u.o. Stąd warto w ramach odrębnego opracowania podjąć znowu próbę wypracowania optymalnego standardu ustawodawstwa w analizowanym obszarze.

Wykaz źródeł

- Compulsory Liability Insurance from a European Perspective, Tort and Insurance Law*, vol. 35, Fenyves A., Kissling Ch., Perner S., Rubin D. [ed.], De Gruyter, Berlin–Boston 2016.
- Gałęska-Śliwka A., *Ubezpieczenie OC podmiotu przeprowadzającego eksperyment medyczny*, LEX/el. 2020, <https://sip.lex.pl/komentarze-i-publicacje/komentarze-praktyczne/ubezpieczenie-oc-podmiotu-przeprowadzajacego-470144190> [dostęp: 11.03.2022].
- Kowalewski E., *Dylematy prawne ubezpieczeń obowiązkowych a kodeks ubezpieczeń*, „Studia Iuridica Toruniensia” 2010, t. 7.
- Kowalewski E., *Ubezpieczenia turystyczne*, [w:] *Odpowiedzialność biur podróży a ochrona klientów w prawie polskim i Unii Europejskiej*, Nesterowicz M. [red.], TNOiK, Toruń 2013.
- System prawny ubezpieczeń obowiązkowych, przesłanki i kierunki reform*, Kowalewski E., Mogilski W.W. [red.], TNOiK, Toruń 2014.
- Kowalewski E., Mogilski W.W., *Założenia i warianty reformy prawa ubezpieczeń obowiązkowych*, [w:] *System prawny ubezpieczeń obowiązkowych, przesłanki i kierunki reform*, Kowalewski E., Mogilski W.W. [red.], TNOiK, Toruń 2014.
- Stan prawny ubezpieczeń obowiązkowych w Polsce: wykaz z komentarzem*, Kowalewski E. [red.], Ziemiak M.P. [oprac.], Mogilski W.W. [współprac.], Warszawa 2013.
- Stan prawny ubezpieczeń obowiązkowych w Polsce: wykaz z komentarzem*, [red.] E. Kowalewski, [oprac.] M.P. Ziemiak, [współprac.] W.W. Mogilski, „Wiadomości Ubezpieczeniowe” 2015, nr 1 [suplement].

59. E. Kowalewski, W.W. Mogilski, *Założenia i warianty reformy prawa ubezpieczeń obowiązkowych*, [w:] *System prawny ubezpieczeń obowiązkowych* ..., s. 361–369.

- Mogilski W.W., *Przymus ubezpieczenia na tle projektu ustawy o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej*, „Wiadomości Ubezpieczeniowe” 2015, nr 1.
- Mogilski W.W., *Ubezpieczenia obowiązkowe w polskim systemie prawnym*, „Prawo Asekuracyjne” 1997, nr 1.
- Mogilski W.W., *Zagadnienia legislacyjne ubezpieczeń obowiązkowych w kodeksie ubezpieczeń*, [w:] *O potrzebie polskiego kodeksu ubezpieczeń*, Kowalewski E. [red.], TNOiK, Toruń 2009.
- Nawracała J., *Ubezpieczenia nadwyżkowe w kontekście sum gwarancyjnych w obowiązkowych ubezpieczeniach OC*, [w:] *System prawny ubezpieczeń obowiązkowych, przesłanki i kierunki reform*, Kowalewski E., Mogilski W.W. [red.], TNOiK, Toruń 2014.
- Nowosielska K., *Rekordowe odszkodowanie dla pacjenta – szpital szuka pieniędzy*, <https://www.prawo.pl/zdrowie/szpital-sam-musi-znalezc-pieniadze-na-odszkodowanie-dla-pacjenta,498093.html> [dostęp: 11.03.2022].
- Nowosielska K., *Za błąd lekarza najwyżej milion rekompensaty dla pacjenta*, <https://www.prawo.pl/zdrowie/najwyzsze-milionowe-rekompensaty-dla-ofiar-bledow-lekarskich,496767.html> [dostęp: 11.03.2022].
- Orlicki M., *Ubezpieczenia obowiązkowe*, Wolters Kluwer, Warszawa 2011.
- Wałachowska M., Ziemiak M.P., [w:] *Prawo farmaceutyczne. System Prawa Medycznego. Tom 4*, Haberko J. [red.], CH Beck, Warszawa 2019.
- Wojno B., *Koncepcja ubezpieczenia obowiązkowego w prawie polskim*, „Wiadomości Ubezpieczeniowe” 2005, nr 9–10.
- Ziemiak M.P., *Stan ubezpieczeń obowiązkowych i innych ubezpieczeń przymusowych w ustawodawstwie polskim*, [w:] *System prawny ubezpieczeń obowiązkowych, przesłanki i kierunki reform*, Kowalewski E., Mogilski W.W. [red.], TNOiK, Toruń 2014.

Compulsory insurance in Poland in 2016–2021

In the Polish doctrine of insurance law, at least several attempts have been made to determine the current number of compulsory insurances, as well as basic problems relating to the domestic legislation in the indicated scope. However, the normative elements of compulsory insurance are exceptionally “plastic” and prone to changes. In other words, research on compulsory insurance issues requires periodic updates, both in terms of quantity and quality. Hence, the purpose of this paper is to present the state of compulsory insurance in Poland for the years 2016–2021. The paper introduces the results of analysis concerning not only the domestic law but also the legislation of other EU Member States, in particular in the context of the European Commission’s communication on compulsory insurance in EU Member States of October 18, 2019.

Keywords: compulsory insurance, act on compulsory insurance.

DR MICHAŁ P. ZIEMIAK – adiunkt w Katedrze Prawa Ubezpieczeniowego i Medycznego UMK w Toruniu, radca prawny.

e-mail: mpz@umk.pl

ORCID: 0000-0001-8543-9458